

Харківський національний медичний університет
Наукова бібліотека

Опамановський Валентин Дмитрович

(26.02.1893 – 10.03.1964)

130 років з дня народження видатного
українського громадсько-політичного діяча,
доктора історичних наук, професора,
завідувача кафедри латинської мови
Харківського медичного інституту

26 лютого 2023 року виповнюється 130 років з дня народження
Валентина Дмитровича Опамановського —
відомого громадського і політичного діяча, героя українських
національно-визвольних змагань 1917-1918 рр., вченого, краєзнавця
і пам'яткознавця, фахівця з історії та права українських міст середньовіччя,
історії медицини й аптечної справи, історика науки, бібліографа,
видавця і письменника, перекладача і знавця багатьох мов, педагога, організатора
науки, просвітянина та освітянина, доктора історичних наук, професора

Валентин Опамановський — засновник «Братства самостійників»,
депутат Української Центральної Ради, учасник бою під Крутами,
засновник Вінницького Кабінету вивчення Поділля.
Один з фундаторів сучасного вітчизняного краєзнавства, він є автором
першого в Україні історико-правового монографічного
дослідження міста Вінниці

*Валентин у 7-му (випускному)
класі гімназії*

Валентин Дмитрович Отамановський народився 26 лютого 1893 р.
в селі Яблунівка Смілянської волості Черкаського повіту Київської губернії
у багатодітній родині дрібного службовця (рахівника) цукроварні
графів Бобринських

Наприкінці 90-х рр. ХІХ ст. родина переїхала до Києва.
У 1912 р. юнак закінчив 5-ту київську (Києво-Печерську) гімназію
із золотою медаллю

*Гімназист 2-го класу у колі батьків, братів,
знайомих і чотирирічної сестри Гані.
Київ, 1903 р.*

Печерська гімназія на початку ХХ ст.

Валентин Опамановський вступає
на безкоштовне відділення як медаліст
з неможливої родини на юридичний
факультет Київського університету
ім. Святого Володимира

У 1913 р. переходить до Київського політехнічного інституту

У виші Валентин вступає до напівлегальної
студентської організації «Українська громада»,
де працює головою термінологічної комісії
при гурткові «Натураліст»,
складає українську наукову термінологію

«Братство самостійників»

У 1914 р. В.Д. Опамановський засновує таємну організацію «Братство самостійників», яка ставить за мету державну незалежність України

Організація поширювала ідеї Миколи Івановича Міхновського — політичного та громадського діяча, ідеолога українського самостійництва, організатора збройних сил Української Республіки

У тому ж році «самостійники» починають видавати нелегальний друкований орган — «Вільна думка»

Завдяки глибокій конспірації організація була практично невразливою для поліції. Валентин Опамановський мав псевдонім «Золотополець»

М.І. Міхновський

«Братство самостійників» засновує видавництво «Вернигора», в якому виходять друком книги, що пропагують українську державність і орієнтують на європейські цінності

Фундатор українського війська, член Центральної Ради

З березня 1917 р. в Києві за ініціативою Валентина Дмитровича почалось формування штабу української міліції та першої кінної сотні. Разом із М. Міхновським В. Опамановський є одним з організаторів товариства «Український військовий клуб ім. гетьмана П. Полуботка», бере участь у заснуванні товариства «Батьківщина»

*Полуботківці під час демонстрації
в День свята революції, 16 березня 1917 р.*

Валентин Опамановський —
один із засновників Центральної Ради.
У квітні 1917 р. Всеукраїнський Національний Конгрес
обирає Валентина Дмитровича до її складу

Незабаром він складає депутатські повноваження,
щоб зайнятись організаційно-партійною
та літературною діяльністю
і повертається на юридичний факультет
Київського університету

Участь в бою під Крутами

29 січня 1918 р. Валентин Отамановський як юнкер Першої Української юнацької військової школи ім. Богдана Хмельницького бере участь в бою під Крутами

Командуючий боєм Аверкій Гончаренко пізніше згадував: «... Отамановський був дуже відважний, а що найважливіше було у ньому цінного — це завжди прекрасний гумор. В цій рішальній хвилині він почав порівнювати наш бій з боями шведів і наших з москвинами під Полтавою ...»

Ця битва — одна з визначних сторінок історії України, яку ми маємо пам'ятати

У 1918 р. Валентин Дмитрович виїжджає на стажування до Віденського університету. Як представник видавництва «Вернигора», відповідає за випуск шкільних підручників, карт, зошитів для українських освітніх закладів

У 1920 р. В.Д. Опамановський повертається до України.

У березні 1922 р. він вперше в країні створює і очолює краєзнавчу установу —

Вінницьку філію Всенародної бібліотеки України ВУАН

Філія визначилась як науковий, книгознавчий та історико-краєзнавчий заклад завдяки ентузіазму і організаційним здібностям керівника

Історик працює над монографією про середньовічну міщанську громаду Вінниці. Дослідження робить на основі рукописних та друкованих першоджерел XIV-XVIII ст. німецькою, польською, давньоруською мовами та латиною. Загалом вчений володів 14 мовами

*В робочому кабінеті
(1925 р.)*

У квітні 1924 р. Валентин Дмитрович відкриває науково-методичний краєзнавчий центр — Кабінет вивчення Поділля, який поклав початок систематичному комплексному дослідженню краю та поширенню знань з його історії, культури, природи, народного господарства

До роботи у Кабінеті залучено близько 30 вчених — місцевих науковців, аматорів-краєзнавців для дослідницької роботи по вивченню рідного краю

Центр створив бібліотечно-бібліографічну базу для дослідників, проводив просвітницьку роботу

Від першого дня існування Кабінету В.Д. Отамановський бере активну участь у його роботі як консультант з історії права, а з 1925 р. очолює всю науково-координаційну діяльність Кабінету

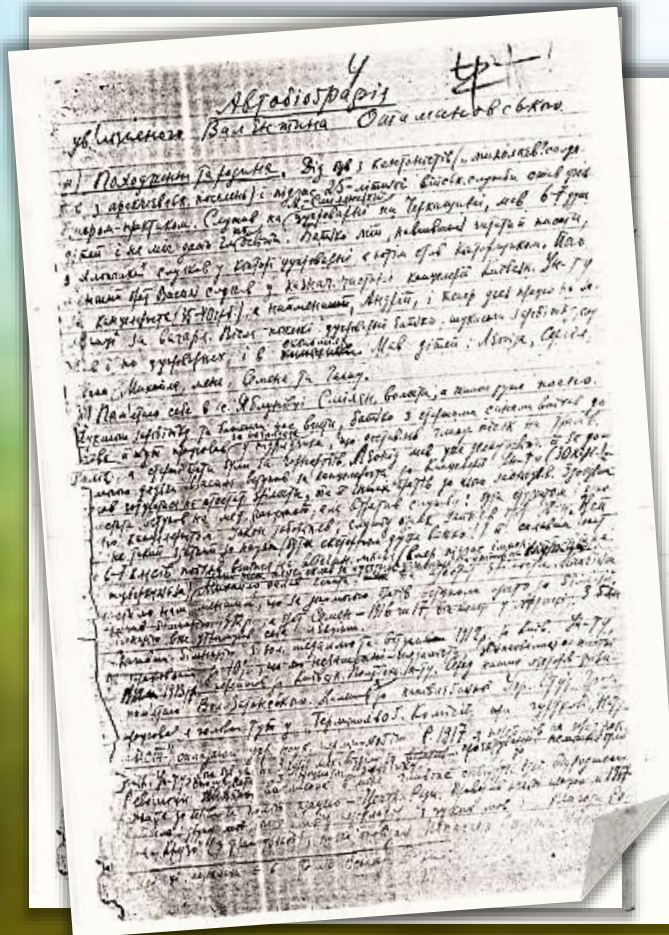
Праця «Краєзнавство на Поділлі» й досі має величезне значення для організації краєзнавчих осередків у будь-якій місцевості

Арешт і заслання

Хвиля репресій проти української інтелігенції не оминула і Валентина Отамановського. В серпні 1929 р. вчений заарештований у сфальшованій справі Спілки визволення України, дістав 5 років таборів суворого режиму та 2 роки заслання до Татарстану.

Після звільнення науковцю заборонено виїжджати з Казані. Він викладає іноземні мови у медичних вишах Казані, Ташкента, Краснодару, Саратова

Перша сторінка
«Автобіографії ув'язненого
Валентина Отамановського»
(1929 р.)

З сестрою Ганною і племінницею Валентиною

У 1945 р. Валентин Дмитрович складає експерном іспити у Краснодарському педагогічному інституті і отримує диплом історика

Наступного року він захищає кандидатську дисертацію
«Вінниця як тип українського міста Південного Правобережжя
XIV-XVIII ст. Еволюція правового стану на тлі соціально-економічного
розвитку Побужжя XIII-XVII ст. і процесу утворення станів.
Історико-юридичне дослідження»

У 1993 р. праця вийшла друком
в серії «Історична бібліотека Поділля»
під назвою «Вінниця в XIV – XVII століттях»

У 1956 р. вчений захищає докторську дисертацію за темою
«Міста Правобережної України під владою шляхетської Польщі
від середини XVII до кінця XVIII ст. Проблема виникнення
та розвитку українського феодального міста»

14 жовтня 1958 р. професор за конкурсом обраний завідувачем кафедри латинської мови Харківського медичного інституту (нині – Харківський національний медичний університет)

Валентин Дмитрович підняв на якісно новий рівень наукову і навчально-методичну роботу кафедри.

Саме в харківський період життя В.Д. Отамановський склався як реформатор освіти та науки, успішний керівник освітнього підрозділу закладу вищої освіти

Активний член Всесоюзного товариства з розповсюдження політичних і наукових знань (з 1963 р. – товариство «Знання»), професор читав лекції з історії вітчизняної медицини. Підготував до друку монографію «Аптечна справа в Україні у XIV – на початку XIX ст.»

Життя В.Д. Отамановського обірвалось раптово – 10 березня 1964 р. він помер від інфаркту міокарда.

Похований на 2 міському кладовищі міста Харкова. Посмертно реабілітований 11 серпня 1989 р.

Ім'ям науковця названо вулиці у Вінниці та Києві

З метою увічнення пам'яті видатного українського діяча
25 січня 2018 р. Вчена рада Харківського національного
медичного університету присвоїла
Центру медичного краєзнавства ХНМУ
ім'я професора Валентина Дмитровича Отамановського

Співробітники Центру багато років
опікуються похованням видатного вченого

*«Велика людина велика тим, що в неї є особливості, які роблять її найбільш здатною
для служіння великим суспільним потребам свого часу...*

*Велика людина є саме зачинателем, тому що вона бачить далше від інших і хоче
сильніше від інших. Вона вирішує наукові завдання, поставлені на чергу попереднім
ходом розумового розвитку суспільства; вона вказує на нові суспільні потреби,
створені попереднім розвитком суспільних відносин;
вона бере на себе ініціативу задоволення цих потреб»*

Михайло Грушевський

Щирий Патріот України, Валентин Дмитрович Опамановський – саме така непересічна
особистість. Він є автором праць із соціально-економічної історії України, історії права,
медицини, методики організації краєзнавчої роботи та бібліографії,
досліджень історико-культурної спадщини

Тогочасні наукові розробки професора В.Д. Опамановського й до сьогодні не втратили
своєї актуальності, вони є дороговказом для сучасних науковців, істориків, краєзнавців

Праці В.Д. Отамановського
та література про нього
з фондів Наукової бібліотеки
Харківського національного
медичного університету

Отечественные лекари-новаторы второй половины XIII в., создавшие более прогрессивное направление в лечении чумы, и роль их как зачинателей рациональной терапии / В. Д. Отамановский. — Саратов, 1958. — 41 с.

Борьба медицины с религией в Древней Руси
/ В. Д. Отамановский ; под ред.: М. И. Барсукова,
И. А. Устинова. — Москва : Медицина, 1965. — 184 с.

61(092) В

Бурнос О. І.

Отамановський Валентин Дмитрович / О. І. Бурнос // Вчені Харківського державного медичного університету / за ред. акад. А. Я. Циганенка. — Харків, 2003. — С. 184.

63.3(4Укр)6 Р

Робак І. Ю.

Валентин Отамановський — революціонер, вчений, організатор науки / І. Ю. Робак, З. С. Савчук. — Харків : Колегіум, 2013. — 184 с.

— Режим доступу: <https://repo.knmu.edu.ua/handle/123456789/3588>

Лісовий В. Професор Валентин Отамановський: герой української революції та харківський освітянин / В. Лісовий, І. Робак, Г. Демочко // Новий Колегіум. — 2017. — № 3. — С. 3-10.

— Режим доступу: <https://nure.ua/branch/zhurnal-noviy-kolegium/arhiv-nomeriv/2017-rik>

Інші наукові публікації про В.Д. Отамановського:

- Демочко Г. Л. Освітні ідеї Валентина Отамановського для студентів медичного вишу / Г. Л. Демочко // Modern Methodology of Science and Education. – 2017. – Т. 3. – С. 33–34.
– Режим доступу: <https://repo.knmu.edu.ua/handle/123456789/18850>
- Демочко Г. Л. Розвиток медичного краєзнавства у Харківському національному медичному університеті / Г. Л. Демочко // Медицина претього тисячоліття : зб. тез міжвуз. конф. молодих вчених та студентів, Харків, 14 січня 2014 р. / ХНМУ. – Харків, 2014 – С. 355-356.
– Режим доступу: <https://repo.knmu.edu.ua/handle/123456789/5473>
- Робак І. Ю. В. Д. Отамановський як один з фундаторів сучасного вітчизняного краєзнавства / І. Ю. Робак // Краєзнавство. – 2014 – № 3/4. – С. 46-57.
– Режим доступу: <https://repo.knmu.edu.ua/handle/123456789/8861>
- Робак І. Ю. Валентин Дмитрович Отамановський, професор Харківського медичного інституту (1893–1964 рр.) / І. Ю. Робак // Некрополь Слобожанщини : збірка наукових статей з пам'яткоохоронної роботи. – Харків, 2012. – Вип. 1. – С. 182-186.
– Режим доступу: <https://repo.knmu.edu.ua/handle/123456789/2654>

- Робак І. Ю. Валентин Отамановський в українській революції 1917–1921 рр. / І. Ю. Робак, Г. Л. Демочко // Історичний архів. Наукові студії : збірник наукових праць / [відп. ред.: Є. Г. Сінкевич та ін.]. – Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2017. – Вип. 18. – С. 38-45.
– Режим доступу: <https://repo.knmu.edu.ua/handle/123456789/16916>
- Робак І. Ю. Валентин Отамановський і медичне краєзнавство Поділля / І. Ю. Робак, Г. Л. Демочко // Науковий діалог "Схід-Захід" : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю, Кам'янець-Подільський, 7 червня 2014 р. : у 4-х частинах. – Дніпропетровськ : Інновація, 2014. – Ч. 3. – С. 146-149. – Режим доступу: <https://repo.knmu.edu.ua/handle/123456789/6596>
- Робак І. Ю. Валентин Отамановський як борець за українську державність / І. Ю. Робак // Український консерватизм: історія, політика, ідеологія та перспективи пошуку : матеріали міжнародної науково-практичної конференції, Київ, 15-16 квітня 2012 р. / КНЛУ. – Київ, 2012. – С. 31-36.
– Режим доступу: <https://repo.knmu.edu.ua/handle/123456789/2741>
- Робак І. Ю. Валентин Отамановський: молоді роки вченого / І. Ю. Робак // Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» : збірник наукових праць. – Харків, 2011. – № 48, Тем. вип.: Історія науки і техніки. – С. 127-136.
– Режим доступу: <https://repo.knmu.edu.ua/handle/123456789/743>

- Робак І. Ю. Валентин Опамановський: у вирі визвольних змагань / І. Ю. Робак // Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» : збірник наукових праць. Тем. вип. : Історія науки і техніки. – Харків : НТУ "ХПІ". – 2012. – № 42. – С. 130-137.
– Режим доступу: <https://repo.knmu.edu.ua/handle/123456789/1500>
- Робак І. Ю. Нез'ясований факт біографії В. Д. Опамановського / І. Ю. Робак, Г. Л. Демочко // Актуальні питання вітчизняної, світової історії та історії науки: пошуки, роздуми, знахідки : матеріали п'ятої міжнародної наукової конференції, Луганськ, 25-26 квітня 2012 р. / ВНУ ім. В. Даля. – Луганськ, 2012. – С. 120-121. – Режим доступу: <https://repo.knmu.edu.ua/handle/123456789/961>
- Робак І. Ю. Особова справа В. Д. Опамановського як історичне джерело / І. Ю. Робак, С. Г. Водопика // Гілея : науковий вісник : збірник наукових праць / гол. редактор В. М. Вашкевич. – Київ, 2011. – Вип. 49 (№ 7). – С. 199-206. – Режим доступу: <https://repo.knmu.edu.ua/handle/123456789/428>
- Робак І. Ю. Опамановський Валентин Дмитрович / І. Ю. Робак // Харківщина : енциклопедичний словник / ред. рада: С. І. Чернов, В. С. Бакіров, М. І. Типов [та ін.] ; редкол.: С. І. Посохов [та ін.] ; Харківська облрада, Харківська облдержадміністрація. – Харків : Золоті сторінки, 2015. – С. 261. – Режим доступу: <https://repo.knmu.edu.ua/handle/123456789/10387>

- Робак І. Ю. Українська емігрантська історіографія ХХ ст. про В. Д. Опамановського / І. Ю. Робак, Г. Л. Демочко // Історичний архів. Наукові студії : збірник наукових праць / ЧДУ ім. Петра Могили. – Миколаїв, 2013. – С. 32-40. – Режим доступу: <https://repo.knmu.edu.ua/handle/123456789/3369>
- Робак І. Ю. Харківський період життя та діяльності В. Д. Опамановського / І. Ю. Робак // Гуржіївські історичні читання : збірник наукових праць / ред. кол.: В. А. Смолій, О. І. Гуржій, А. Г. Морозов [та ін.] ; Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького. – Черкаси, 2012. – Вип. 5. – С. 133-135. – Режим доступу: <https://repo.knmu.edu.ua/handle/123456789/920>

*Підготувала
провідний редактор Л.В. Скрипченко
© НБ ХНМУ, 2023*